
TA'LIM TIZIMIDA 6-7 YOSHLI BOLALAR KOGNITIV FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING AMALIY JIXATLARI

Jo'rayeva Feruzaxon

Annotatsiya:

Ushbu maqolada kognitiv faoliyatning pedagogik hodis sifatida ikki tomonlama o'zaro bog'liq jarayon sifatida tahlil qilinadi. Kognitiv faoliyatning turli jihatlari, uni rivojlantirishda o'qituvchining roli va ta'lim jarayonida kognitiv qiziqishning ahamiyati haqida so'z yuritiladi. 6-7 yoshli bolalarda bilish jarayonlarining umumiy xususiyatlari.

Kalit so'zlar: idrok, xotira, diqqat, tasavvur, nutq

Abstract:

This article analyzes cognitive activity as a pedagogical phenomenon as a two-way interrelated process. It discusses various aspects of cognitive activity, the role of the teacher in its development, and the importance of cognitive interest in the educational process. General characteristics of cognitive processes in children 6-7 years old.

Keywords: perception, memory, attention, imagination, speech

6–7 yoshli bolalarda bilish jarayonlari (idrok, xotira, diqqat, tafakkur, nutq va tasavvur) rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari ularning psixik va jismoniy rivojlanishidagi muhim davr hisoblanadi. Bu yoshda bolalar maktabga tayyorgarlik ko'rmoqda yoki boshlang'ich ta'limni boshlaydilar, shuning uchun bilish jarayonlarining rivoji ularning o'qish va atrof-muhitni anglash darajasiga ta'sir ko'rsatadi.

Idrok xususiyatlari: 6–7 yoshli bolalar idroki ancha barqarorlashgan bo'lib, atrof-muhitdagi hodisalarni izchil va to'liq tushunishga harakat qiladilar. Ular idrok qilayotgan ob'ektlarning shakli, rangi, hajmi kabi xususiyatlarini aniq farqlay oladilar.

International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

2nd November, 2025

Amalga oshirish shakllari: Bola ko‘proq vizual va taktil (ko‘rish va sezgi) idrokka tayanadi. Masalan, buyumlarni o‘yin orqali o‘rganishda idrok jarayoni faollashadi. Diqqat xususiyatlari: Ushbu yoshdagi bolalar diqqati ixtiyorsiz bo‘ladi, ya‘ni ular qiziqarli va yorqin narsalarga tez chalg‘iydilar. Ammo maktabga tayyorgarlik jarayonida ixtiyoriy diqqat shakllana boshlaydi.

- Muammolar: Uzoq vaqt davomida diqqatni bir joyda jamlash qiyin. Bu muammo o‘yin yoki qiziqarli topshiriqlar yordamida hal etilishi mumkin.

Xotira xususiyatlari: 6–7 yoshli bolalar asosan ixtiyorsiz xotiraga ega, ya‘ni ular e‘tiborini tortgan narsalarni ongli ravishda eslab qoladilar. Ixtiyoriy xotira esa rivojlanish bosqichida.

- Xotiraning faollik shakllari: Bola hikoyalarni yodlash, rasmlarni bog‘lash yoki o‘yin asosida materiallarni eslab qoladi. Bu yoshda mexanik (qaytarish orqali) va mantiqiy xotira birgalikda rivojlanadi.

Tafakkur xususiyatlari: Bolalarda tafakkur konkret (an‘anaviy) shaklda rivojlangan bo‘lib, ular hodisalar o‘rtasidagi bog‘liqlikni amaliy tajriba orqali tushunadilar.

Qobiliyatlar: Mantiqiy fikrlash va oddiy muammolarni hal qilish qobiliyati rivojlana boshlaydi. Masalan, u "ko‘p" va "kam", "katta" va "kichik" tushunchalarini farqlay oladi.

Rivojlantirish: Bolalar o‘yin, savol-javob va ijodiy topshiriqlar yordamida tafakkurni rivojlantiradilar.

Tasavvur xususiyatlari: Ushbu yoshdagi bolalar tasavvuri juda faol. Ular hayoliy hikoyalar tuzish, rol o‘ynash va tasavvur orqali dunyoni anglaydilar.

-Ijodiy faoliyat: Rasm chizish, haykal yasash yoki ertaklar to‘qish tasavvurni kuchaytiradi. Tasavvur rivojlanishi bolaning intellektual rivoji uchun muhim asosdir.

Nutq xususiyatlari: Nutq rivojlanishining yangi bosqichi boshlanadi: leksik zaxira kengayadi, grammatik tuzilmalarni o‘zlashtirish yaxshilanadi. Bolalar muloqot jarayonida o‘z fikrlarini ifoda qilishda faolroq bo‘ladilar.

Nutqni rivojlantirish usullari: Kitob o‘qish, she‘rlar yodlash, suhbatlar orqali nutq boyligi oshadi.

Pedagogik tavsiyalar

- Bolalarning bilish jarayonlarini rivojlantirish uchun o‘yin va ta’limni uyg‘unlashtirgan holda qiziqarli mashg‘ulotlar tashkil etish lozim.
- Turli faoliyatlar orqali bolalarda mustaqillik va ixtiyoriylikni shakllantirishga yordam berish kerak.
- Ko‘rgazmali qurollar, ertaklar va rasmi kitoblardan foydalanish bolalarning idrok, tasavvur va xotira rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Bu yoshdagi bolalarda bilish jarayonlari tez rivojlanadi va ularning keyingi intellektual va psixologik rivojlanishi uchun muhim asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli, ularga qaratilgan tarbiya va ta’lim maxsus e’tibor talab qiladi.

6–7 yoshli bolalarda idrokning rivojlanishi bolaning atrof-muhitni to‘liq tushunishi va anglashida muhim bosqichdir. Bu davrda idrok yanada barqaror va izchil tus oladi, lekin hali ham bolaning shaxsiy tajribasi va qiziqishlariga kuchli bog‘liq bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zankov L.V. “Umumiy rivojlanish maktab o‘quvchilari uchun ta’lim tizimi”.
2. Xarlamov I.F. “Pedagogika asoslari”.
3. Shchukina G.I. “O‘quvchilarning kognitiv qiziqishini rivojlantirish”.
4. Markova A.K. “O‘quvchilarning o‘quv faoliyatini faollashtirish”.
5. Vinogradov M.D., Pervin I.B. “Kollektiv kognitiv faoliyat va uning rivojlanishdagi roli”.
6. Kabanova-Meller E.N. “O‘quvchilarning samarali o‘quv faoliyatini shakllantirish”.
7. Kalmykova Z.I. “Muammoli ta’lim va kognitiv faoliyatni rivojlantirish”.
8. Yakimanskaya I.S. “Rivojlantiruvchi ta’lim va o‘quvchilarning kognitiv faolligi”.
9. Davydov V.V. “Rivojlantiruvchi ta’limning nazariy asoslari”.
10. Shamova T.I. “O‘quvchilarning kognitiv faoliyatini faollashtirish”.